

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються теоретико-методологічні аспекти розробки системи завдань для самостійної роботи студентів, визначаються етапи виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.

У розкритті цього питання автор акцентує увагу на необхідності створення системи навчальних завдань для самостійної роботи, використання якої сприятиме усвідомленому засвоєнню нових знань і способів дій, забезпечуватиме поступовий перехід від одного рівня розвитку до іншого, більш високого і творчого. У процесі розробки інформаційного забезпечення самостійної роботи доцільно передбачити можливість використання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Особливість таких завдань в умовах кредитно-модульного навчання полягає в їх спрямованості на конкретного студента, виступає як засіб формування самостійності та розвитку творчих здібностей студентів.

Ключові слова: *самостійна робота, система завдань, самостійність, навчально-дослідні завдання.*

Постановка проблеми. Для формування вмінь пізнавальної діяльності в студентів важливо обґрунтувати систему навчальних завдань, у якій завдання варіюються і класифікуються за видами діяльності, ступенем складності, рівнем самостійності роботи студентів при виконанні завдань, наявністю елементів творчої діяльності.

Важливою задачею самостійної роботи є створення умов для інтелектуального розвитку мислення на заняттях будь-якої форми. Основним принципом організації самостійної роботи повинен стати перехід від формального виконання завдань і пасивної ролі студента при традиційних формах навчання до пізнавальної активності з формуванням умінь отримувати нові знання в умовах кредитно-модульного навчання.

Аналіз сучасних досліджень. Питанню ефективної організації самостійної роботи присвячено роботи А. Алексюка, В. Андрущенко, Ю. Бабанського, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, В. Козакова, О. Молибога, П. Підкасистого та ін. Окремим аспектам організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання присвячено наукові роботи І. Голіяда, Т. Козак, І. Шайдур, І. Шимко. В працях І. Бартенєва, В. Безпалько, М. Гадяцького, М. Єрецького, І. Ільсова розглядаються навчальні завдання з різних дисциплін та класифікація їх за ступенем складності. З'являються публікації, у яких пропонуються системи навчальних завдань для студентів вищих навчальних закладів з теоретичним їх обґрунтуванням, характеристикою та детальним описом психологічних надбань студентів у процесі виконання (Г. Селевко, Л. Спирін Ю. Татур).

Метою статті є розкриття і аналіз методики створення системи навчальних завдань для самостійної роботи.

Одним із найголовніших завдань сучасної вітчизняної освіти на всіх її рівнях є формування у студентів умінь самостійно здобувати знання, розв'язувати проблемні ситуації в професійній діяльності, приймати власні рішення та діяти відповідно до них. Крім того, причинами недостатнього рівня результативності навчально-пізнавальної діяльності студентів є несформованість загальнонавчальних умінь та навичок, нездатність самостійно мислити та організовувати на власний розсуд ефективну самостійну пізнавальну діяльність.

Однаковість і стандартність завдань та загальних вимог до всіх студентів примушують одних прискорювати темп пізнавальної діяльності і працювати понад свої можливості, інших – працювати в півсили. Таким чином, тільки невелика частина студентів працює повноцінно, рівномірно й на належному рівні.

Важливим фактором успішної організації самостійної роботи є роль та функції викладача в керуванні пізнавальною діяльністю студентів, оскільки при її відсутності самостійна робота перетворюється в самодіяльність, яка

має інше місце в структурі пізнавальної діяльності і не замінює власне самостійної роботи.

Можна виділити три підходи до організації самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних дисциплін:

1. Самостійна робота не планується; завданнями для самостійної роботи вважаються питання для самопідготовки до лабораторних робіт.

2. Самостійна робота організовується безсистемно для оцінювання знань і вмінь студентів у кінці вивчення модуля.

3. Самостійна робота має планомірний, систематичний характер.

Складність і обсяг самостійної роботи збільшується з кожним курсом. На старших курсах самостійна робота базується на підготовці до лабораторних і практичних робіт, виконанні контрольних і курсових робіт, а на завершальних етапах – бакалаврських і магістерських. Також використовуються такі форми роботи, як студентські конференції, колоквиуми, науково-дослідна робота [1]. З огляду на це постає потреба в розробці та впровадженні системи завдань для самостійної роботи, розв'язуючи які студенти могли б реалізовувати принцип від простого до складного і, таким чином, були б упевнені у своїх силах.

Навчальні завдання у вузівських підручниках з різних дисциплін варіюються за ступенем складності. З'являються публікації, у яких пропонуються системи навчальних завдань для студентів вищих навчальних закладів з теоретичним їх обґрунтуванням, характеристикою та детальним описом психологічних надбань студентів у процесі виконання. Однак більшість завдань у посібниках для вищої школи спрямовані переважно на закріплення знань з окремого предмета, вони не акцентують увагу студентів на діяльнісному і результативному боках завдання.

Система навчальних завдань для самостійної роботи має бути завершеною програмою, виконання якої сприятиме усвідомленому засвоєнню нових знань і способів дій, забезпечуватиме поступовий перехід від одного рівня розвитку до іншого, більш високого і творчого. Регулюючи

характер навчальних завдань, використовуючи в процесі навчання нові й більш складні види, ми навчаємо студентів не тільки способів виконання різних завдань, але й різних видів пізнавальної діяльності.

Для формування вмінь пізнавальної діяльності в студентів обґрунтовано систему навчальних завдань, у якій завдання варіюються і класифікуються за видами діяльності, ступенем складності, рівнем самостійності роботи студентів при виконанні завдань, наявністю елементів творчої діяльності. Більшість завдань має подвійну мету: перша частина завдання спонукає студентів до засвоєння навчального програмового матеріалу, друга – до усвідомлення діяльнісного і результативного боків завдань [3].

Зміст завдань для самостійної роботи, що повинні виконати студенти в процесі самостійної роботи, повинен бути спрямований, не тільки на засвоєння наукової інформації, яка передбачена навчальними програмами курсів, але й знань про цілі навчання, зміст освіти, діяльнісний потенціал, кваліфікаційні якості, яких він набуває, психічні та емоційно-ціннісні здобутки. Ознаками системи навчальних завдань є цілісність, різноманітність елементів, універсальність, адаптивність, динамічність, стійкість, доступність, актуальність, самовдосконалення, моделювання.

Зокрема, в умовах упровадження кредитно-модульної системи науковці пропонують використовувати інтерактивне, проблемне, проектно-технологічне, програмоване навчання. Особливо ефективними є особистісно-орієнтовані технології навчання з елементами навчально-дослідницької діяльності. При цьому завдання повинні задовольняти такі вимоги:

- розглядатися як змістовий модуль, який виконується самостійно (без участі викладача, але під його керівництвом), оцінюється певною кількістю балів з урахуванням у загальній оцінці за курс;
- визначати зміст та структуру самостійної роботи;
- сприяти індивідуальній відповідальності студента за виконану роботу;

– містити елементи пошукової, частково науково-дослідницької роботи і залучення студентів до такої діяльності, яка може бути продовжена виконанням курсової, дипломної, магістерської роботи тощо.

При виконанні індивідуальних навчально-дослідницьких завдань студент повинен пройти такі етапи:

- визначити мети самостійної роботи;
- конкретизувати пізнавальну (практичну або проблемну) задачу;
- оцінити свою готовність до вирішення даної задачі;
- вибрати шляхи і засоби для вирішення поставленого завдання;
- спланувати (під керівництвом викладача) хід роботи з виконання завдання;
- реалізувати програму виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання.

Важливим аспектом ефективної організації самостійної роботи студентів є наявність контрольних робіт з дисципліни. До створення контрольних робіт висуваються певні вимоги [2, с. 69]:

- завдання для контрольної роботи повинні охоплювати навчальний матеріал, який виноситься на самостійне вивчення;
- контрольна робота має містити декілька завдань з різними рівнями складності від простого до більш складного;
- усі варіанти контрольної роботи повинні бути рівноцінні, приблизно однакової складності;
- завдання для контрольної роботи мають містити питання, на які можна дати точну відповідь: "дати визначення", "написати формулу", "зобразити графік", "скласти схему", "провести розрахунок", "виконати аналіз схеми, технологічного процесу" тощо.

Студенти з низьким рівнем самостійності, незалежно від складності завдання, запитують ще раз, що мається на увазі, про що треба писати, з чого починати. Третина таких студентів починають писати відповідь на запитання тільки після додаткових підказок або детального розбору завдання. Завдання

репродуктивного характеру розвивають і проявляють здібності до швидкого вгадування за найменшими ознаками. Ця обставина ускладнює перевірку якості знань - за правильною відповіддю може бути просте списування з підручника або роботи іншого студента.

Отже, є підстави говорити про необхідність використання різних видів завдань для самостійної роботи. Практичний досвід показує, що завдання репродуктивного характеру тільки утруднюють виявлення глибини знань. В ході виконання завдань не враховуються викладач не може надавати індивідуальну консультацію окремим студентам, оскільки від них не вимагається творчого підходу до їх виконання. Особливість же творчих завдань для самостійної роботи полягає в їх спрямованості на конкретного студента, бо виконання таких завдань виступає як засіб його зміни за рахунок засвоєння певних знань і способів дії.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що в процесі розробки системи завдань для самостійної роботи доцільно передбачити можливість використання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Особливість таких завдань в умовах кредитно-модульного навчання полягає в їх спрямованості на конкретного студента, бо їх виконання виступає як засіб формування самостійності та розвитку творчих здібностей студентів.

Використані джерела

1. Алексюк А.Н. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения / А.Н. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.И. Пидкасистый. – К.: ИСИО, 1993. – 336 с.
2. Гелашвили Н.И. Педагогические основы управления самостоятельной работы студентов в процессе обучения / Н.И. Гелашвили. – Тбилиси: Ганатлеба, 1988. – 192 с.
3. Граф В. Основы организации учебной деятельности и самостоятельной работы студентов: Учебное пособие. / Граф В., Ильясов И., Ляудис В. – М., 1981. – 80 с.

THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF TASKS FOR INDEPENDENT WORK OF STUDENTS

Keywords: independent work, system of tasks, independence, educational-experimental task.

This article deals with theoretical-methodological aspects of development of the system of tasks for independent work of students. The stages of implementation of individual and educational-research tasks are determined. In opening of this question an author accents attention on the necessity of creation system of educational tasks for independent work implementation of which will be instrumental in the realized mastering of new knowledge and methods of actions. In opening of this question an author accents attention on the necessity of creation the system of educational tasks for independent work implementation of which will be instrumental in the realized mastering of new knowledge and methods of actions will provide a gradual transition from one level of development to other, more high and creative.

The signs of the system of educational tasks is integrity, variety of elements, breadth, adaptation, dynamic, firmness, availability, actuality, self-satisfaction, design. Tasks are varied and classified after the types of activity, degree of complication, level of independence of work of students, at implementation of tasks, by the presence of elements of creative activity. Most tasks have a double goal: the first part of task induces students to mastering of educational programmatic material, second – to the awareness of active and effective sides of tasks. In the process of development of the informative providing of independent work it is expedient to foresee possibility of the use of individual educational-experimental tasks. Feature of such tasks in the conditions of credit-module studies consist in their orientation on a concrete student, because their implementation comes forward as a mean of forming of independence